WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)
z dnia 16 marca 2006 r. *

W sprawie C-234/04

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Landesgericht Innsbruck (Austria) postanowieniem z dnia 26 maja 2004 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 czerwca 2004 r., w postępowaniu:

Rosmarie Kapferer

przeciwko

Schlank & Schick GmbH,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: P. Jann, prezes izby, N. Colneric (sprawozdawca), K. Lenaerts, E. Juhász i M. Ilešič, sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: A. Tizzano,
sekretarz: B. Fülöp, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 8 września 2005 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Schlank & Schick GmbH przez A. Matta i M. Dreschersa, Rechtsanwälte,

— w imieniu Republiki Austrii przez H. Dossiego i S. Pfanner, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Republiki Czeskiej przez T. Bočka, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Republiki Federalnej Niemiec przez A. Tiemann i A. Günthera, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Republiki Francuskiej przez A. Bodard-Hermant oraz przez R. Abrahama, G. de Bergues'a i J.C. Niolleta, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu Republiki Cypru przez M. Chatzigeorgiou, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Królestwa Niderlandów przez C.A.H.M. ten Dam, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Republiki Finlandii przez T. Pynnä, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Królestwa Szwecji przez A. Falk, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej przez E. O'Neill, działającą w charakterze pełnomocnika, oraz przez D. Lloyd-Jones'a, QC,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A.M. Rouchaud i W. Bogensbergera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 10 listopada 2005 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 10 WE i art. 15 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, str. 1).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między R. Kapferer, obywatelką austriacką, zamieszkałą w Hall in Tirol (Austria) a Schlank & Schick GmbH (zwaną dalej „Schlank & Schick"), spółką prawa niemieckiego prowadzącą działalność w zakresie sprzedaży wysyłkowej z siedzibą w Niemczech, w przedmiocie powództwa R. Kapferer o zasądzenie na jej rzecz wydania nagrody na tej podstawie, że pozwana spółka poprzez skierowanie do powódki imiennej przesyłki wywołała u niej przekonanie, że została jej przyznana nagroda.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

3 Artykuł 15 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 oraz art. 5 pkt 5,

[...]

c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie członkowskim, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa członkowskiego lub do kilku państw włącznie z tym państwem członkowskim, a umowa wchodzi w zakres tej działalności".

4 Zgodnie z art. 16 ust. 1 rozporządzenia „[k]onsument może wytoczyć powództwo przeciwko swemu kontrahentowi albo przed sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium ten kontrahent ma miejsce zamieszkania, albo przed sąd miejsca, w którym konsument ma miejsce zamieszkania".

5 Artykuł 24 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„Jeżeli sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie innych przepisów niniejszego rozporządzenia, uzyskuje on jurysdykcję, jeżeli pozwany przed sądem tym wda się w spór. Zasada ta nie ma zastosowania, jeżeli pozwany wdaje się w spór w tym celu, aby podnieść zarzut braku jurysdykcji lub jeżeli inny sąd ma na podstawie art. 22 jurysdykcję wyłączną".

Uregulowania krajowe

6 Przepis §5j Konsumentenschutzgesetz (austriackiej ustawy o ochronie konsumentów) w brzmieniu nadanym ustawą, która weszła w życie w dniu 1 października 1999 r. (BGBl. I, 185/1999, zwanej dalej „KSchG") stanowi:

„Przedsiębiorcy, którzy wysyłają do określonych konsumentów przyrzeczenie przyznania nagrody lub inne podobne komunikaty, sformułowane w ten sposób, że mogą wywołać przekonanie, że konsument wygrał określoną nagrodę, powinni wydać konsumentowi tę nagrodę. Wydania tej nagrody można dochodzić przed sądem".

7 Przepis § 530 Zivilprozessordnung (austriackiego kodeksu postępowania cywilnego, zwanego dalej „ZPO") w odniesieniu do przesłanek wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem stanowi:

„(1) Postępowanie zakończone ostatecznym orzeczeniem co do istoty sprawy może zostać wznowione na wniosek strony,

[...]

5. w przypadku uchylenia prawomocnym wyrokiem orzeczenia sądu karnego, na podstawie którego wydane zostało orzeczenie;

6. w przypadku gdy strona ujawni lub będzie mogła powołać się na wcześniejsze prawomocne orzeczenie dotyczące tego samego roszczenia lub tego samego stosunku prawnego i które rozstrzyga spór między stronami postępowania będącego przedmiotem wznowienia;

7. w przypadku wykrycia przez stronę nowych okoliczności faktycznych lub podniesienia przez stronę nowych środków dowodowych, których przedstawienie lub skorzystanie z których prowadziłoby w poprzednim postępowaniu do wydania orzeczenia korzystniejszego dla strony.

(2) Można żądać wznowienia postępowania z powodów wskazanych w pkt [...] 7 jedynie wówczas, gdy strona w sposób niezawiniony nie mogła powołać się na [...] nowe okoliczności faktyczne lub środki dowodowe przed zakończeniem fazy ustnej postępowania, w następstwie której sąd pierwszej instancji wydał rozstrzygnięcie".

8 Przepis § 534 ZPO stanowi:

„(1) Skargę wnosi się w terminie czterech tygodni.

(2) Termin ten liczy się:

[...]

4. w sytuacji określonej w § 530 pkt [...] 7 od dnia, w którym strona może przedstawić sądowi [...] wykryte przez nią okoliczności faktyczne i dowody.

(3) Nie można wnieść skargi po upływie 10 lat od dnia, w którym wyrok stał się prawomocny".

Postępowanie przed sądem krajowym

9 R. Kapferer otrzymała wielokrotnie, jako konsumentka, przesyłkę reklamową pochodzącą od Schlank & Schick, zawierającą przyrzeczenie nagrody. Dwa tygodnie po otrzymaniu nowej, imiennie zaadresowanej przesyłki, zgodnie z którą została jej przyznana nagroda w gotówce w wysokości 53 750 ATS, czyli 3906,16 EUR, R. Kapferer otrzymała kopertę, która zawierała między innymi formularz zamówienia, list dotyczący ostatniego powiadomienia o tej nagrodzie gotówkowej

oraz wyciąg z konta. Zgodnie z warunkami uczestnictwa, znajdującymi się na odwrocie tego powiadomienia, przyznanie nagrody uzależnione było od dokonania niezobowiązującego próbnego zamówienia.

10 R. Kapferer odesłała do Schlank & Schick powyższy formularz zamówienia po naklejeniu na nim kuponu i umieszczeniu swojego podpisu na odwrocie formularza zamówienia pod wzmianką „[z]apoznałem się z warunkami uczestnictwa", bez uprzedniego przeczytania tych warunków. Niemożliwe do ustalenia było, czy przy tej okazji R. Kapferer dokonała zamówienia.

11 R. Kapferer, która nie otrzymała nagrody, jaka w jej przekonaniu została jej przyznana, zażądała wypłacenia tej nagrody na podstawie o § 5j KSchG, zwracając się do Bezirksgericht Hall in Tirol o zasądzenie od Schlank & Schick kwoty 3906,16 EUR, powiększonej o 5% odsetek naliczonych od dnia 27 maja 2000 r.

12 Schlank & Schick podniosła zarzut braku jurysdykcji sądu, do którego sprawa została wniesiona. Twierdzi ona, że art. 15 i 16 rozporządzenia nr 44/2001 nie znajdują zastosowania, ponieważ zakładają one istnienie odpłatnej umowy. Uczestnictwo w loterii promocyjnej było uzależnione od złożenia zamówienia, którego R. Kapferer nigdy nie złożyła. Roszczenie wynikające z § 5j nie ma charakteru umownego.

13 Bezirksgericht oddalił zarzut braku jurysdykcji i uznał się za właściwy na podstawie art. 15 i 16 rozporządzenia nr 44/2001 z uwagi na to, że zdaniem sądu między stronami postępowania istnieje stosunek umowny. Co do istoty sprawy sąd oddalił w całości powództwo R. Kapferer.

14 R. Kapferer wniosła odwołanie do sądu krajowego. Schlank & Schick uznała ze swej strony, że orzeczenie Bezirksgericht w przedmiocie jurysdykcji tego sądu nie jest dla niej niekorzystne, ponieważ wygrała ona sprawę co do istoty. Z tego względu nie zaskarżyła ona tego orzeczenia w części dotyczącej jurysdykcji.

15 Sąd krajowy zauważa jednak, że Schlank & Schick mogła zaskarżyć orzeczenie w części, w której oddala ono zarzut braku jurysdykcji, ponieważ samo już to orzeczenie mogło być dla niej niekorzystne.

Pytania prejudycjalne

16 Landesgericht Innsbruck wyraża wątpliwości w odniesieniu do międzynarodowej jurysdykcji Bezirksgericht. Sąd krajowy, w oparciu o wyrok z dnia 11 lipca 2002 r. w sprawie C-96/00 Gabriel, Rec. str. I-6367, dąży do ustalenia, czy wprowadzające w błąd przyrzeczenie nagrody, stanowiące powód i zachętę do zawarcia umowy, pozostaje w wystarczająco bliskim związku z zamierzonym zawarciem umowy konsumenckiej, aby przyznać jurysdykcję sądowi konsumenckiemu.

17 Biorąc pod uwagę, że Schlank & Schick nie zaskarżyła orzeczenia w części odrzucającej zarzut braku jurysdykcji, sąd krajowy chce ustalić, czy jest on mimo to zobowiązany, na podstawie art. 10 WE, do ponownego zbadania i uchylenia prawomocnego wyroku sądowego w części dotyczącej jurysdykcji międzynarodowej, jeżeli wyrok ten naruszałby prawo wspólnotowe. Sąd krajowy zakłada istnienie takiego obowiązku, rozważając w szczególności możliwość zastosowania zasad wyrażonych w wyroku z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie C-453/00 Kühne & Heitz, Rec. str. I-837, odnoszących się do nałożonego na organ administracyjny obowiązku zbadania ostatecznej decyzji administracyjnej naruszającej prawo wspólnotowe, w świetle wykładni, jaką w międzyczasie Trybunał przypisał temu wyrokowi.

18 W tych okolicznościach Landesgericht Innsbruck postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Co do orzeczenia sądu pierwszej instancji w sprawie jurysdykcji:

a) Czy wykładnia zawartej w art. 10 WE zasady współpracy powinna być dokonana w ten sposób, że zgodnie z wymogami określonymi w wyroku Trybunału w sprawie Kühne & Heitz sąd krajowy jest zobowiązany do ponownego zbadania i uchylenia prawomocnego orzeczenia sądowego, jeżeli okaże się, że narusza ono prawo wspólnotowe? Czy w porównaniu z decyzjami administracyjnymi istnieją dalsze wymogi dla zbadania i uchylenia orzeczeń sądowych?

b) W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze lit. a):

Czy termin przewidziany w § 534 ZPO na uchylenie naruszającego przepisy wspólnotowe orzeczenia sądowego jest zgodny z zasadą pełnej skuteczności prawa wspólnotowego?

c) Dodatkowo w przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze lit. a):

Czy brak międzynarodowej (względnie miejscowej) jurysdykcji niekonwalidowany zgodnie z art. 24 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi naruszenie prawa wspólnotowego, które — przy uwzględnieniu wymienionych zasad — może podważyć moc prawną orzeczenia sądowego?

d) W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze lit. c):

Czy sąd odwoławczy zobowiązany jest do zbadania kwestii międzynarodowej (względnie miejscowej) jurysdykcji sądu zgodnie z rozporządzeniem nr 44/2001, jeśli orzeczenie co do właściwości wydane przez sąd pierwszej instancji jest już prawomocne, ale nie jest takim jeszcze orzeczenie co do istoty sprawy? A jeśli tak, to czy to badanie powinno mieć miejsce z urzędu czy też tylko na wniosek strony?

2) Co do jurysdykcji sądu konsumenckiego w rozumieniu art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001:

a) Czy wprowadzające w błąd przyrzeczenie nagrody, stanowiące powód i zachętę do zawarcia umowy, pozostaje w wystarczająco bliskim związku z zamierzonym zawarciem umowy konsumenckiej, aby sąd konsumencki wskazany w art. 15 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 był właściwy do rozpatrzenia wynikających z tego tytułu roszczeń?

b) W przypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie lit. a):

Czy sąd konsumencki jest właściwy do rozpatrzenia roszczeń wynikających z przedumownego stosunku zobowiązaniowego i czy wprowadzające w błąd przyrzeczenie nagrody, stanowiące zachętę do zawarcia umowy, pozostaje w wystarczająco bliskim związku z powstałym w jej rezultacie przedumownym stosunkiem zobowiązaniowym, aby także w tym przypadku właściwy był sąd konsumencki?

c) Czy sąd konsumencki właściwy jest tylko wtedy, gdy spełnione są warunki ustalone przez przedsiębiorcę dla uczestnictwa w loterii promocyjnej, nawet jeśli warunki te są bez znaczenia dla dochodzenia roszczenia materialnego zgodnie z § 5j KSchG?

d) W przypadku odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie lit. a) i b):

Czy sąd konsumencki jest właściwy dla specjalnie uregulowanego ustawowo umownego roszczenia o spełnienie świadczenia sui generis, względnie dla fikcyjnego i wynikającego ze stosunku podobnego umowie roszczenia o spełnienie świadczenia sui generis, które powstaje wskutek przyrzeczenia nagrody przez przedsiębiorcę i żądania tejże przez konsumenta?".

W przedmiocie pytania pierwszego lit. a)

19 W swoim pytaniu pierwszym lit. a) sąd krajowy chce w istocie ustalić, czy i, stosownie do okoliczności, z zachowaniem jakich wymogów, zasada współpracy zawarta w art. 10 WE zobowiązuje sąd krajowy do zbadania i uchylenia prawomocnego orzeczenia sądowego, jeżeli okaże się, że narusza ono prawo wspólnotowe.

20 Należy w związku z tym przypomnieć znaczenie, jakie zasada powagi rzeczy osądzonej ma zarówno we wspólnotowym, jak i w krajowych porządkach prawnych. Dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe,

które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niepodważalne (wyrok z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-224/01 Köbler, Rec. str. I-10239, pkt 38).

21 Prawo wspólnotowe nie zobowiązuje zatem sądu krajowego do zaprzestania stosowania krajowych przepisów proceduralnych nadających prawomocność danemu orzeczeniu, nawet jeśli umożliwiłoby to usunięcie naruszenia prawa wspólnotowego, które wynika z tego orzeczenia (zob. podobnie wyrok z dnia 1 czerwca 1999 r. w sprawie C-126/97 Eco Swiss, Rec. str. I-3055, pkt 46 i 47).

22 Ustanawiając zasady proceduralne dotyczące środków prawnych służących ochronie praw podmiotowych wywodzących się bezpośrednio z prawa wspólnotowego, państwa członkowskie mają zapewnić, że zasady te nie będą mniej korzystne od zasad dotyczących podobnych środków w prawie krajowym (zasada równoważności) oraz że zasady te nie uczynią wykonywania prawa przyznanego przez prawo wspólnotowe praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) (zob. podobnie wyrok z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie C-79/98 Preston i in., Rec. str. I-3201, pkt 31 oraz przywołane tam orzecznictwo). Kwestia poszanowania granic uprawnień państw członkowskich w zakresie procedury nie została jednak poruszona w postępowaniu przed sądem krajowym w odniesieniu do postępowania przed sądem odwoławczym.

23 Należy dodać, że ww. wyrok w sprawie Kühne & Hertz, do którego odwołuje się sąd krajowy w pytaniu pierwszym lit. a), nie może podważyć wcześniejszej analizy. Zakładając, że zasady wyrażone w tym wyroku mogą znaleźć zastosowanie w przypadku, który — jak w postępowaniu przed sądem krajowym — dotyczy prawomocnego orzeczenia sądowego, należy przypomnieć, że wyrok ten uzależnia wynikający dla danego organu z art. 10 WE obowiązek ponownego zbadania prawomocnego orzeczenia, uzasadnionego przypuszczeniem, że zostało ono wydane z naruszeniem prawa wspólnotowego, od warunku, aby organ ten był właściwy do zmiany tego orzeczenia na mocy prawa krajowego (zob. pkt 26 i 28 wspomnianego wyroku). W niniejszej sprawie wystarczy stwierdzić, że z postanowienia odsyłającego wynika, że rzeczony warunek nie został spełniony.

24 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze lit. a) należy odpowiedzieć, że zasada współpracy zawarta w art. 10 WE nie zobowiązuje sądu krajowego do zaprzestania stosowania krajowych przepisów proceduralnych w celu zbadania i uchylenia prawomocnego orzeczenia sądowego, jeżeli okaże się, że narusza ono prawo wspólnotowe.

W przedmiocie pozostałych pytań

25 Uwzględniając odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze lit. a), jak też biorąc pod uwagę, że sąd krajowy dał do zrozumienia, iż na podstawie prawa krajowego nie może on zbadać orzeczenia w przedmiocie jurysdykcji Bezirksgericht, udzielenie odpowiedzi na pytanie pierwsze lit. b)–d), jak też na pytanie drugie lit. a)–d) nie jest konieczne.

W przedmiocie kosztów

26 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Zasada współpracy zawarta w art. 10 WE nie zobowiązuje sądu krajowego do zaprzestania stosowania krajowych przepisów proceduralnych w celu zbadania i uchylenia prawomocnego orzeczenia sądowego, jeżeli okaże się, że narusza ono prawo wspólnotowe.

Podpisy